

Asia: OPH-5044-2020

Vammaisalan ammattitutkinnon perusteiden luonnos

Lausunnonantajan lausunto

tutkinnon perusteiden työelämälähtöisyydestä

-

tutkinnon muodostumisesta

Suomen Kuurosokeat ry:n mielestä henkilökohtaisen avun osaamisalassa Vuorovaikutus ja kommunikointi –osan 45 osp pitäisi olla pakollinen tutkinnonosa. Tutkinnon poikkileikkaavina teemoina tulee nähdä kommunikaatio- ja vuorovaikutusasiat, itsemääräämisoikeus sekä YK:n vammaisyleissopimus perustavanlaatuisena ihmisoikeussopimuksena. Sen sijaan sosiokulttuuriselle työlle on annettu yllättävän paljon painoarvoa.

tutkinnon osien sisällöistä (ammattitaitovaatimukset ja ammattitaidon osoittamistavat)

2.1. Ammatillinen toiminta kehitysvamma-alalla, 45 osp

On huomioitava, että kaikki vammaiset eivät ole kehitysvammaisia. Henkilö voi olla esimerkiksi näkövammaisen tai kuulonäkövammaisen ilman kehitysvammaa. Tutkinnon osuuden nimi on Ammatillinen toiminta kehitysvamma-alalla, joka poissulkee muut vammairyhmät. Hyväksytyin suorituksen kriteereissä mainitaan kuitenkin toistuvasti ja epäjohdonmukaisesti sekä vammaisuus että kehitysvammaisuus. Voisiko osion nimi olla ”Ammatillinen toiminta vammaisalalla”?

Ammattitaitovaatimuksissa itsemääräämisoikeuden pitää korostua ja se tulee huomioida kaikessa toiminnassa. Ammattitaitovaatimuksissa on huomioitava, että henkilökohtainen avustaja ei välttämättä ole osa asiakkaan moniammatillista verkostoa, eikä avustajalla ole raportointioikeutta asiakkaaseen liittyvistä asioista. Esimerkiksi kuulonäkövammaisen henkilö voi olla itse henkilökohtaisen avustajansa työnantaja tai työnjohtaja.

Kriteereissä on mainittu: ”ohjaa asiakasta käyttämään tulkkauspalvelujen apua tarvittaessa.” Tässä tulisi tarkentaa, mitä tarkoitetaan tulkkauspalvelulain mukaisella tulkkauspalvelulla. Tulkkauspalvelu ei ole avustamista.

Ammattitaitovaatimuksissa olisi hyvä huomioida myös kuvailun tärkeys aistivammaisten kohdalla (ympäristöön / henkilöön liittyvien ulkoisten seikkojen kuvailu). Lisäksi apuvälineet pitää huomioida laajempaan kokonaisuuteen, sisältäen mm. kuulon ja näön apuvälineitä.

2.2. Toimintakyvyn ja oppimisen tukeminen, 45 osp

On hyvä eritellä, mikä tutkinnon osio voi liittyä kaikkiin vammaisiin henkilöihin ja mikä nimenomaan kehitysvammaisiin.

Vaikkakin kyse on henkilökohtaisen avustajan tutkinnon valinnaisesta osiosta, on kiinnitettävä huomiota yksilökeskeisyyteen: asiakkaan aktiivista toimijuutta ja osallisuutta tuetaan vain keskustelemalla hänen kanssaan, kuinka erilaisissa arjen tilanteissa toimitaan. Avustaja ei pääte asiakkaan puolesta.

Hyväksytyt suorituksen kriteereissä mainitaan: käyttää yksilöllisesti kuulovammaisen, aistimonivammaisen ja näkövammaisen henkilön opastuksen menetelmiä”. Tämän on hyvä sisältää yleisesti näkö-, kuulo- tai kuulonäkövammaisen henkilön kohtaamiseen ja aistien käyttöön liittyviä asioita, ei pelkästään opastamista.

2.3. Vuorovaikutus ja kommunikointi, 45 osp

Kuten lausuntomme alussa mainitsimme, tämän osion tulee olla pakollinen osa henkilökohtaisen avustajan tutkintoa.

Hyväksytyt suorituksen kriteereissä mainitaan: ”hyödyntää henkilökohtaisen avustajan tehtävissä erilaisia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä”. Nämä AAC-menetelmät ovat toki tärkeitä huomioida, mutta on hyvä tuoda esiin myös esimerkiksi viittomakielet (suomalainen, suomenruotsalainen) tai taktiilin viittomisen menetelmät.

Kriteereissä mainitaan myös: ”mukauttaa toimintaympäristöä vuorovaikutusta ja kommunikaatiota tukeväksi.” ”Ymmärtää esteettömän tiedonsaannin merkityksen”. Tämä pitää sisällään aistivammojen seurannaisvaikutusten huomioimisen (esim. valaistuksen ja hälyttömän ympäristön

merkityksen). Saavutettava tiedonsaanti pitää sisällään tietoa eri apuvälineistä (tietokoneen tekstinsuurennus- / ruudunlukuohjelmat, kuuntelulaitteet, suurennuslaitteet jne.).

2.5. Yhteistyö perheen ja läheisten kanssa, 15 osp

Tässä tutkinnon osiossa on huomioitu tärkeitä asioita, mutta on varottava liian holhoavaa työtettä ja muistettava asiakkaan itsemääräämisoikeus.

2.6. Henkilökohtainen avustaminen, 45 osp

Tutkinnon osan näkökulman pitää olla laajempi kuin nyt opetussuunnitelmassa mainitaan. Henkilökohtaisen avun käyttäjissä on toimivaltaisia henkilöitä, jotka voivat olla itse henkilökohtaisen avustajansa työnantajia tai työnjohtajia. Osa henkilökohtaisen avun käyttäjistä tarvitsee avustajaa työssäkäyntiin tai opiskeluun. Kuulonäkövammaisten henkilöiden kohdalla avustajan tehtävä on toimia avustettavan silminä ja korvina.

Ammattitaitovaatimuksien on sisällettävä lisäksi päivittäiset toimet voimassa olevan vammaispalvelulain ja hengen mukaisesti.

Lisäksi viittomakieli on tuotava esille omana kielenään. Kyseessä ei ole AAC-menetelmä.

2.7. Henkilökohtaisen avun järjestelmässä toimiminen, 30 osp

Hyväksytyt suorituksen kriteereissä mainitaan: ”viestii suullisesti suomen, ruotsin tai saamen kielellä ja tarvittaessa yhdellä vieraalla kielellä.” Tähän on lisättävä sana ”kirjallisesti”.

4. Henkilökohtaisen avun osaamisala

Kuvauksen mukaan henkilökohtainen avustaja ”osaa toimia ammatillisesti kehitysvamma-alalla”. Määritelmä ei kata kaikkia henkilökohtaisen avun käyttäjäryhmiä. Esimerkiksi aistivammaiset (näkövammaiset, kuulovammaiset, kuulonäkövammaiset) sekä liikuntavammaiset jäävät tämän kuvauksen ulkopuolelle.

Kaaja Taru
Suomen Kuurosokeat ry - Oikeuksienvallvonnann työryhmä